

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
г. Пловдив	
Вх. №.....	Дело №. 29
Получено на 26. 04. 2019	

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: област на висше образование **3. Социални, стопански и правни науки**, професионално направление **3.8. Икономика**, докторска програма **"Икономика и управление" /селско стопанство /**

Автор на дисертационния труд: ФИДАН ФЕРИД ЧЕРИМИ, докторант в задочна форма на обучение към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ“

Рецензент: ДОЦ. Д-Р ВАЛЕНТИНА ЛЮБЕНОВА НИКОЛОВА-АЛЕКСИЕВА, Университет по хранителни технологии-Пловдив, област на висше образование: **3. Социални, стопански и правни науки**, професионално направление: **3.8 Икономика**, научна специалност: „*Икономика и управление*“, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-598/31.05.2019 г. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Изграждането на система за контрол на качеството на висшето образование е необходимост и процес. От една страна, то е необходим инструмент за повишаване на ефекта от получените знания, за стимулиране на можещите, знаещите и проактивни преподаватели, както и за пресяване на висшите училища и университети. От друга страна, процесът на внедряване на система за управление на качеството е продължителен и многоаспектен. Необходими са години за организиране на действащ механизъм за осигуряване на качеството, осигуряващ постоянни високи резултати.

Осигуряването на качеството на висшето образование в Косово се характеризира с проблеми по отношение на липса на систематичен външен контрол на висшите учебни заведения от компетентните органи, слаб интерес на съответните институции към вътрешното качество, както и липса на сътрудничество между всички тези заинтересовани страни.

Недостатъчните изследвания в областта на управлението на качеството на висшето образование в Косово и необходимостта от внедряване на добри практики, с цел подобряване на неговите показатели и преустановяване на наблюдаваните негативни тенденции в развитието му, поражда необходимостта от научен труд с подобен фокус.

В този контекст считам, че избраната тема на дисертацията и резултатите от изследването са актуални и значими, както за студенти и преподаватели, така и за обществеността като цяло.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Във въведението на дисертационния труд са формулирани основната цел и четири логически обвързани задачи за нейното постигане. Необходимо е прецизиране на обекта и предмета на изследването, формулирани са 15 хипотези, но не е ясно изразена изследователската теза на докторанта. Задачите са изпълнени в хода на изследването, а формулираните изследователски хипотези са верифицирани.

Избраната методология и изследователски инструментариум съответстват на сложния, многомерен характер на изследването. Използвани са функционалният, и структурен подход, надграждане на вече направени проучвания, теоретичен анализ и синтез, събиране, систематизиране и обобщаване на статистически данни и тяхното графично, таблично и схематично представяне. За постигането на основната цел и поставените задачи е използвано анкетно проучване на студенти, преподаватели, бизнес и неправителствени организации. Представителната извадка е избрана по формулата на Cochran. Въпросникът е създаден чрез формулярите на Google и изпратен на респондентите по електронна поща. Проведени са интервюта с ръководителите по качеството и с потребителите на кадри, а проверката за надеждност на инструмента се извършва с коефициента Alpha Cronbach. Обработката на данни се извършва с помощта на статистическия софтуер SPSS. Данните са анализирани с помощта на унивариатен, бивариационен, корелационен и регресионен анализ. Използвана е многоредова регресия, а чрез параметричното изпитване на Pearson се тества връзката между качеството на образованието и факторите, които му влияят.

Всичко това дава основание да се заключи, че Фидан Черими познава отлично съвремената литература по изследвания проблем и притежава необходимото теоретично равнище за изследване и анализиране на икономически проблеми, формулиране и проверка на хипотези, чрез емпирични доказателства и извеждане на научни обобщения.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Представеният дисертационен труд е в обем от **225 страници**. В структурно отношение включва **въведение, 3 глави и заключение**. Едно от достойнствата на дисертацията е богатият набор от общо **28 таблици и 33 фигури**.

Резултатите са получени чрез съвременен инструментариум и са онагледени с подходящо подбрани таблици и фигури, което е доказателство за качествата на докторанта като много добър изследовател.

След основния текст и заключението са добавени **2 приложения**:

Приложение 1. Анкетни карти, предназначени за студенти, преподаватели, управлението на висшите училища, неправителствени организации, държавни институции, студентското ръководство.

Приложение 2. Дескриптивна статистика на въпросите и отговорите на студенти

и преподаватели.

Глава първа е разработена в обем от **68 страници** и е фокусирана върху теоретико-методологическите основи на управлението на качеството на висшето образование.

Съществен принос на докторанта в тази глава е успешното синтезиране на мненията на десетки изследователи по проблематиката. Литературният преглед е изчерпателен и задълбочен. Добрата ориентация в материала е позволило да бъдат изведени конкретни теоретични и методологични обобщения. В тази част се обръща внимание на значението на качеството за социалното развитие. Коментира се качеството като фактор за развитие на висшето образование, както и факторите, определящи качеството на висшето образование. Идентифицирани са особеностите при управление качеството на висшето образование и ролята на студентите във формирането на качеството.

Давам висока оценка на използвания методически инструментариум. Използваният подход е правилен и научно обоснован.

Глава втора е озаглавена „**Анализ на управлението на качеството на висшето образование в Косово**“, разработена в обем от **70 страници**.

Съществен принос в тази глава е, че на база на разгледаните теоретични и методологични постановки докторантът прави анализ на управлението на качеството на висшето образование в Косово. Представена е обща информация за университетите в страната, системите за институционална и програмна акредитация. Систематизирани и коментирани са процесите и процедурите за акредитация. Анализирана е информацията от анкетите със студенти, университетски мениджмънт и бизнеса, както и от държавните институции и НПО. Главата завършва с 12 логически обосновани извода.

Глава трета е озаглавена „**Интегрирана система за управление на качеството на висшето образование в Косово**“, разработена е в обем от **20 страници**.

Съществен принос на докторанта в тази глава е, че след задълбочения анализ на средата, проблемите и предизвикателствата за организиране и провеждане на качествено обучение в Косово, той предлага интегрирана система за управление на качеството на висшето образование. Практическият му опит му помага да обоснове необходимостта от прилагането на такава интегрирана система. Авторът разкрива основните й елементи, функционирането и контрола от страна на вътрешните структури в университета и от акредитационната агенция. Сериозно внимание се обръща на ролята на инновационните технологии за управление на качеството на образователния процес.

Дадени са препоръки за внедряване на система за контрол на качеството във висшето образование в Косово.

Заключението на дисертационния труд обобщава изводите и констатациите за резултатите от проведеното изследване. Те дават основание да се установи, че основната цел и задачите са постигнати, а хипотезите са верифицирани.

Структурата на материала е логически изградена и е подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем, на постигането на изследователските цел и задачи.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд е разработен на основата на задълбочено изследване на

голям обем теоретични и практически изследвания. В списъка на използваните литературни източници са посочени **общо 123 източника на английски език**. *Посочените литературни източници са актуални и пряко свързани с темата на дисертационния труд.*

Направените систематизации и обобщения показват задълбоченост и добросъвестна работа с литературните източници, умения за приложение на аналитични и дедуктивни техники за обработка на значителен обем информация с различни изследователски методики. Коректно, в скоби са изведени всички цитирания и коментари на автора, което улеснява справките по цитираните източници.

Представената библиография е доказателство за широката ерудиция и много доброто познаване на научната литература по темата на дисертацията.

Представеният дисертационен труд е **цялостно, завършено изследване по актуален и значим обществено-икономически проблем**. В хода на изследването са повдигнати и поставени на обсъждане най-значимите теоретични и практически проблеми, свързани с повишаване на качеството на висшето образование в Косово и стратегическо изграждане на конкурентни предимства.

Според приложената справка, може да се констатира, че Индивидуалният план на докторанта е изпълнен в рамките на определения срок, резултатите от включените в него образователни и изследователски задачи са обсъждани в катедрата ежегодно и в рамките на тримесечните отчети. С пълна убеденост мога да потвърдя, че докторанта притежава задълбочена теоретико-методологическа подготовка, умения за самостоятелна изследователска работа и резултатите от дисертационното изследване доказват тази моя преценка.

Оценявам високо получените конкретни резултати, на база на които са направени научно-обосновани изводи и препоръки, по отношение на повишаване на качеството на висшето образование в Косово, както и инструментариума за стимулиране на адаптивността и иновативността за неговото развитие.

5. Приноси на дисертационния труд.

В края на автореферата е представена справка за претендиралите приноси. Приносите могат да бъдат са разделени на научни и научно-приложни.

Към **научните приноси** може да се отнесе разработването на концептуална рамка за оценка на качеството в образователната система.

Към **научно-приложните** се отнасят:

- анализът и оценката на качеството на висшето образование в Косово;
- препоръките за подобряване и развитие на качеството във висшето образование на Косово;
- предложената интегрирана система за управление на качеството на висшето образование в Косово.

С пълна убеденост приемам приносите като реални, достоверни и доказани в хода на дисертационното изследване. Приносните постижения считам за лично дело на докторанта.

6. Критични бележки и въпроси.

Представеният дисертационен труд е цялостно, завършено изследване, което има *безспорни приноси и неоспорими качества*, но като на първо по-значително изследване на докторанта си позволявам да дам някои препоръки:

- Препоръчвам на докторанта в бъдещите си разработки да направи обстоен сравнителен анализ на системите за висше образование в държавите от Източна Европа и Балканите, както и тези от Западна Европа.
- Препоръчвам да идентифицира световните тенденции в управлението на качеството на висшето образование и да определи степента, с която те могат да рефлектират върху качеството на висшето образование в Косово.
- Научният труд би могъл да спечели още от спазването на баланса между отделните глави – 3 глава е с най-малък обем, в сравнение с предходните две.

Направените препоръки в никакъв случай не омаловажават стойността на постигнатите резултати и положения от докторанта труд. Същевременно имам и два въпроса към докторанта:

Въпрос 1: Какво е нивото на процесна зрялост на образователните институции в Косово (според СММ моделът)? Счита ли докторантът, че нивото на процесната им зрялост влияе пряко върху качеството на висшето образование?

Въпрос 2: В системата на висшето образование в Косово прилага ли се инструментариума на Six Sigma за редуциране на дефектите? Според докторанта, внедряването на Six Sigma може ли да доведе до усъвършенстване на системата, а от там и до повишаване на качеството на висшето образование в Косово?

7. Публикувани статии и цитирания.

Представени са общо 9 публикации за периода 2013-2018 г., посветени на дисертационния труд. Две от тях са представени на научни форуми в България, а останалите на международни научни форуми в Косово, Албания, Гърция и Италия. Всички публикации са на английски език, с общ обем от 136 страници и са станали достояние на научната общност в и извън Аграрния Университет.

Прави впечатление, че докторантът няма самостоятелна публикация – всички публикации са в съавторство.

Приемам всички публикации като пряко съотносими към дисертационния труд. В тях са обобщени и публикувани съществени проблеми и резултати от изследванията в дисертационния труд.

Авторефератът е представен в установената форма и съдържание. Той отразява в обобщен вид основните резултати от изследването и дава необходимата представа за теоретичните и приложни постижения на автора.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предвид достойнствата на дисертационния труд, актуалността и сложността на изследваните проблеми, необходимостта от търсене на ефективни решения за тях в

практиката, доброто теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми, може да се обобщи, че представеният дисертационен труд отговаря на нормативно заложените критерии за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ /ЗРАС, чл.6, ал. 2 и ал.3 и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение /.

Посочените резултати от изследването, посветено на „**Управление на качеството на висшето образование**“ дават достатъчно основание за **ВИСОКА ОЦЕНКА** на научния потенциал и възможности за изследователска дейност на докторанта.

Всичко това ми позволява убедено да гласувам **ПОЛОЖИТЕЛНО** за присъждане на Фидан Ферид Черими на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“.

Дата: 08.07.2019 г
гр. Пловдив

изготвил
СТАНОВИЩЕТО:

(доц. д-р В. Николова- Алексиева)